

עיטורי ירושלים

בית המקדש

ישיבת 'עטרת ירושלים'

אב תשע"ד | גליון מספר 96

תוכן

3	קורות רבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל
7	בית מקדש של אש הרב שלמה אבינר
12	שו"ת הר הבית ובית המקדש הרב שלמה אבינר
22	הרובדין במקדש הרב דוד כהן
29	בעניין בגדי הכהונה הרב אריק אוריאל

ישיבת עטרת ירושלים

הגיא 51, ירושלים העתיקה, ת"ד 1076 ירושלים 91009
טל' 02-6284101, פקס' 02-6261528 | www.ateret.org.il

עיצוב גרפי: סטודיו מלוף 052-7203050

קורות רבנו

רבנו נהג לומר שידין, ידי כהן, בווערות ברצונו לישא את כלי המקדש. בשנותיו האחרונות הוא עבר ניתוח לכריתת רגלו. לאחר שהתעורר מההרדמה, בכה בקול גדול ואמר שעכשיו לא יוכל לשמש ככהן בבית המקדש.

תלמיד הזמין את רבנו לכנס כוהנים, רבנו השיב:

"וכל תודות על יקרת מכתבו וטוב בשורתו של כינוס הכהנים בימי חוה"מ פסח הבעל"ט... והנני מצפה ומייחל לנעימות פגישתנו בקדושת מועד זמן חרותנו בע"ה והשראת שכינתו ית' כאשר נדברו יראיו וחושבי שמו ומצפי ישעו".

(פורים דפרזים התשל"ח)

פעם חלם רבנו שמרן הרב מביא לו את תוכניות בית המקדש והוא מבצען.

רבנו חשד באחד מתלמידיו והרגיש שיש בו נטייה יתירה לענייני הר הבית, לכן הזהיר אותו כמה פעמים ואף נזף בו. אותו תלמיד היה גר בירושלים העתיקה ומתוך התלהבות למד מסכת זבחים. הגיב רבינו: "ללמוד זבחים - זה טוב, אבל לעשות - חס וחלילה!".

יותר מאוחר התלמיד אמר לרבנו שהוא מבין שיש שני עיכובים: א. בעיות הלכתיות שטרם נפתרו. ב. על גבי זה, שהעם אינו מוכן. הוא שאל: "מה העיקר?" רבנו השיב: "זה וזה גורם, זה תלוי בזה".

לפעמים תלמידים שאלו אותו: "וכי מפני שדעת הציבור אינה נוחה אנו נימנע ממצווה"?! ורבנו היה משיב שהתפתחות התודעה הישראלית הולכת בד בבד עם מציאת הפתרונות ההלכתיים.

אדם אחד שהעלה רעיון לפוצץ את כיפת הסלע ניגש אל רבנו, הניח לפניו גלית נוף צבעונית של כיפת-הסלע ואמר: "יש לנו אפשרות למחוק את זה, שזה לא יהיה. מה דעת הרב?" הדברים עוררו ברבנו פליאה וחרדה. הוא שאל: "למעשה מה?" השואל לא פרט, רק סימן בשתי ידיו לאות מחיקה. רבנו חזר על שאלתו מספר פעמים והשואל על תנועת מחיקה. לבסוף הפנה אותו רבנו אל אחד משרי הממשלה.

אחרי מלחמת ששת הימים, שר הביטחון פינה את הגויים ממה שנקרא הרובע היהודי. כמה בחורים צעירים שלחמו בחטיבת ירושלים הרגישו שאין זה די והכינו חומר נפץ כדי לפוצץ את המסגדים על הר הבית. בכל זאת הלכו להתייעץ עם רבנו, ששלל בתוקף את הדבר: "זה צריך לבוא מכל האומה ולא מחלק". הלכו לר' אריה לוין, בחושבם שכיוון שתמך באצ"ל ובלח"י, יתן תשובה חיובית, אך גם הוא שלל מאותו טעם של צורך בהסכמת הכלל. הוא סיפר מעשה שגם רבנו נהג לספר, שדרשן מסוים עבר בין העיירות, עורר למשיחיות שקר והייתה לו השפעה רבה. כאשר נודע לר' חיים מוואלאז'ין שהוא אמור לדרוש בשבת בקהילה מסוימת, שלח שני שליחים שיחללו שבת כי זה פיקוח נפש ויעצרו אותו, וכן הם עשו. פריץ גוי שאל את ר' חיים אם הוא שמע על דרשן זה והאם לדעתו הוא המשיח. השיב ר' חיים: "ומה אתה חושב?" ענה: "אין זה נוגע לי כלל". אמר ר' חיים: "טעות יש לך, כשהמשיח יבוא אפילו אתה תרגיש בכך".

הבחורים שאלו את ר' אריה לוין קצת בצחוק: "אם-כן גם בית-המקדש תלוי בהחלטת הכנסת?" ענה: "יכול להיות".

כאשר התחדש השיעור ב'אורות הקודש' לתלמידים המבוגרים לאחר מלחמת ששת הימים, שאל רבנו: "נו, מה לומדים?" השיב תלמיד אחד שהיה בין משחררי הר הבית: "אולי הגיעה השעה ללמוד הלכות בית הבחירה". השיב רבנו: "יש לנו עוד שנים רבות ללמוד הלכות מלכים ומלחמותיהם, כדברי הרמב"ם: 'שלוש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ: למנות להם מלך... ולהכרית זרעו של עמלק... ולבנות להם בית הבחירה', - ודווקא בסדר זה (רמב"ם מלכים א א-ב). קודם יש לבנות מדינת ישראל, מלכות ישראל, אחר-כך לנצח את האויבים ורק אז לבנות בית-המקדש. בית-המקדש בוער לך? לא בוער".

כאשר שאל אחד התלמידים בדחילו: "ועכשיו מה עם קרבנות", השיב רבנו בצורה

חדה ותקיפה: "ר' דוד קרלין אמר לא למהר בבניין בית-המקדש!"
 וכן כשהובאה לפניו חוברת של רב אחד עם פלפול הלכתי על אפשרות בניין בית-
 המקדש בזמננו, אמר: "ר' דוד פרידמן אמר שלא למהר בבניין בית-המקדש" (שו"ת
 שאילת דוד ס' א'). רבנו היה מזכיר שהגאון ר' דוד מקרלין תמך בישוב ארץ ישראל,
 אז הזהיר לא למהר לדבר על בנין בית המקדש.

כאשר אמרו לרבנו שערבים משתלטים על הר־הבית, הוא חזר על דברי האלוף
 מוטה גור: "הר הבית בידנו!" ולא הסכים שיעלו להר. הסביר שיש לנו שם ריבונות,
 והסידורים המעשיים בשטח לא משנים עובדה זו.

תלמיד עסק באיסוף סממני הקטורת ברחבי העולם על פי הדרכת רבנו, כדי
 להאהיב את ענין המקדש על הציבור. פעם אחת רבנו שאלו: "אתה יודע למה
 השתמשו במקדש בין קפריסין? כדי ללמדנו שגם להיות שכנים של ארץ־ישראל
 זה דבר חשוב" (לפי אחת השיטות לקחו יין מהאי קפריסין).

רבנו דאג לשמור על שלבי בניין האומה והגאולה, אף שהשתוקק לבניין הבית. פעם
 כשעמד על הר הזיתים, הביט רבנו על הר הבית והראה לתלמידיו כיצד ייראה בית-
 המקדש.

בכל זאת - רבנו היה בלם גדול לכל עליה להר הבית והדגיש שכל ענייני בית-
 המקדש תלויים בהכשרת העם: "נניח שיבנו את בת-המקדש עכשיו. מה יקרה?
 תבוא הטלוויזיה ותצלם את דם הקרבנות. זה יהיה קידוש השם? זה יהיה חילול
 השם! אינו דומה הר הבית לכל מלוא רוחב הארץ". בהמשך למרן הרב רבנו סבר
 שיש הבדל עצום בין עניין הר הבית ובניין בית-המקדש לבין בניין הארץ, שיבת
 ציון, הקמת המדינה וכל תהליך הגאולה. הגאולה אינה תלויה בתשובה, הר הבית
 כן קשור.

כאשר הביא תלמיד חכם לרבנו מחקרים על הר-הבית, במטרה לסמן את הגבולות
 שלפי דעתו מותר להיכנס אליהם בלי חשש לפגוע במקום המקדש עצמו, אמר
 לו רבנו: "בשביל מה כל זה?" הוא דימה זאת לאותו רב שאסף עשרות הוכחות על

מציאות ד', ואמר האדר"ת זצ"ל על אותו ספר: "מה לנו צורך בהוכחות?" (והביא את דברי חז"ל "כל מילתא דלא מחוורתא, מייתי לה מדוכתין סגי אין". ירושלמי ברכות ב ג עירובין י א). עוד אמר: "אנו מאמינים בד' מעל כל ההוכחות (שיחת הרב צבי יהודה תזריע סדרה ב' פרשת החודש 4-3. אמונה מס' 51 סע' 8), וכן הוא בענייננו: הרי הר-הבית תחום מסביב על-ידי חומה. איננו עוברים אותה ואין לנו צורך במחקרים".

לגבי בניין הבית, הסביר שמה שכתוב שבית-המקדש השלישי ירד מן השמים, אין הכוונה שאנחנו לא נבנה אותו, אנחנו כן נבנה אותו כדברי הרמב"ם (תחילת הלכות בית הבחירה ותחילת הלכות מלכים) אלא שתבוא השלמה אלוהית עליונה מן השמים (והראנו בבניינו' - מה שאנו עושים, 'ושמחנו בתיקוננו' - התיקון העליון שיופיע על גבי מעשינו). אך עדיין לא הגיע זמן הבניין של הבית, אלא יש לעורר למודעות בחברה להבנה שהר הבית הוא שלנו.

שאלו את רבנו אם יש עניין לארגן סיורים מסביב להר-הבית כדי להגביר את התודעה שהוא שלנו. על כך השיב: "הר-הבית בידינו - אין צורך בסיורים". אמרו לו שלא כולם יודעים שהר-הבית הוא שלנו. על כך השיב שאם כן, יש ערך חיובי לסיורים והסברים כדי להגביר את תודעת השייכות. אך אין להמעיט אפילו במקצת בשאר בניין הארץ. להיפך, כל הארץ חשובה לפנינו ובכולה צריך להתיישב.

בית מקדש של אש

הרב שלמה אבינור שליט"א

1. בידי אדם או מהשמים

קיימת מחלוקת בין רבותינו הראשונים לגבי דרך הופעתו של הבית שלישי. רש"י והתוספות גורסים שבית מקדש של אש ירד מן השמים בנוי ומשוכלל (ראש השנה ל א. סוכה א ד. שבועות טו ב). בתפילת תשעה באב אנו מזכירים זאת: "אתה באש הצתה ובאש עתיד לבנותה" (נחם). לעומת זאת רבנו הגדול, הרמב"ם, כתב במפורש שבתנאים מסוימים מצווה לבנות את בית הבחירה (הלכות בית הבחירה א א). מדרשי חז"ל שעליהם נסמכים רש"י והתוספות, לא נעלמו מעינו של הרמב"ם. ואכן מסביר התפארת ישראל שאין להבינם כפשוטם, אלא הכוונה שיהיה סיוע שמימי בדרך נס. הוא מביא כהוכחה לשיטת הרמב"ם את קיומה של מסכת מידות, שנכתבה לא רק כידיעה של העבר, אלא גם לתועלת בעתיד, כאשר ייבנה בית המקדש, ולכן הוא מסביר שזה שכתוב שבית מקדש של אש ירד מהשמים הכוונה כאילו מהשמים (ריש משנה מידות). חז"ל אומרים על עבודת הקרבנות "אף על פי שאש יורדת מן השמים, מצווה להביא מן ההדיוט" (יומא כא ב). לכאורה, בשביל מה להדליק אש? אלא, אנו חייבים להתאמץ ולעשות כל מה שלא ידנו, ומתוך כך מתברר שמה שעשינו זה אש מן השמים. דרך האש של האדם, מופיעה אש מן השמים.

הוכחה שנייה לשיטת הרמב"ם, בנוסף למציאותה של מסכת מידות, היא תיאור מראהו ומידותיו של בית שלישי על ידי יחזקאל הנביא (יחזקאל מ). אם הוא ירד מן השמים, לשם מה הנביא מדקדק בתיאורו.

2. תיאורו של יחזקאל

החתם סופר אומר שבניית בית המקדש היא מצווה אחת בבית ראשון שני ושלישי (חתם סופר יו"ד רלו, או"ח רח), כמו שנאמר: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה ח). גם המשכן במדבר, ואחר-כך משכן שילה, הם בבחינת אותה מצווה

של "ושכנתי בתוכם". כמאמר חז"ל: "משכן היינו מקדש" (עיין ערובין ב א). מין ציור מופלא המתגלה בארכיטקטורות שונות. הרמב"ם אומר שאין בנביאים תיאור מדויק של בית שני, הוא דומה במקצת לראשון ובמקצת לשלישי (רמב"ם, הלכות בית הבחירה א ד). נשאלת השאלה מדוע ראה יחזקאל הנביא את הבית השלישי. לכאורה, ראוי היה שיראה את הבית השני, כיוון שהוא הבית שעמד להיבנות. כדי להבין זאת יש להבין את התפקיד הקשה של יחזקאל הנביא. יחזקאל היה נביא של הגלות. אמנם את הנבואות שניבא בחוץ לארץ קיבל בארץ ישראל, כי אין נבואה בחוץ לארץ (מועד קטן כה), אך פנייתו "כְּוֹנֵה אֶל יְהוּדִים שִׁישְׁבוּ בְּגִלּוֹת. בְּזִמְן יִשְׁעִיהוּ וִירְמִיָּהוּ, הָיוּ לָנוּ בַעֲיֵת קִשּׁוֹת מְאֹד, אֲבָל הִיִּתָּה מַמְלָכָה. יִחְזַקְאֵל לִיּוֹה אֶת הָעַם בְּזִמְן שֶׁהָאֵוִיב הִיכָּה בְּנוּ, זָרַק אוֹתָנוּ מִן הָאָרֶץ, וְהָעַם יֵצֵא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שִׁירֹת שִׁירֹת שֶׁל אֲנָשִׁים נָשִׁים וְיִלְדִים, לְאַחַר שֶׁהִמוּנִים נִהְרְגוּ, וְהָעַם פְּצוּעַ וְכָאֹב. הֵם פּוֹנִים בְּכַאֲבָם אֵל יִחְזַקְאֵל הַנְּבִיא וְשׂוֹאֲלִים: "מָה יֵשׁ לָךְ לֹמַר עֲכָשָׁיו, מָה הַתְּשׁוּבָה לְכָל הַצְּרוֹת הָאֵלֶּה?" כִּשְׁם שֶׁשְׂאֵלוֹ אֲנָשִׁים בְּמַחֲנוֹת הַהֶשְׁמָדָה אֶת רְבוּתֵיהֶם. יִחְזַקְאֵל הַנְּבִיא עוֹנָה לָהֶם. בְּפֶרֶק הָרִאשׁוֹן הוּא מֵתָאֵר אֶת מַעֲשֵׂה הַמְּרַכְבָּה. הַמְּלָאכִים, הָאוֹפְנִים, וְהַחִיּוֹת אֲשֶׁר לֹאן שִׁישָׂא אוֹתָם הָרוּחַ לִשְׁם יִלְכוּ (יִחְזַקְאֵל א). הַמְּפֹרְשִׁים מְסַבְּרִים שֶׁמַּעֲשֵׂה הַמְּרַכְבָּה מִתִּיחַס לְמַצִּיאוֹת הַנּוֹרָאָה שֶׁל אוֹתָהּ תְּקוּפָה. נִדְמָה שֶׁהֵנָּה הַגּוֹיִים מְשַׁתְּלָטִים, כּוֹחוֹת הָרַע מְשַׁתְּלָטִים עַל הָעוֹלָם. אוֹמֵר הַנְּבִיא, הַסְּתַכְּלוֹת זֶה הִיא רֵאִיָּה שְׁטַחִית שֶׁל הַמַּצִּיאוֹת, אֲמֵנָם, יֵשׁ "פְּנֵי אֵרִיָּה" וְ"פְּנֵי שׁוֹר", אֵלֶּה אוֹמוֹת הָעוֹלָם שֶׁנִּמְשְׁלוּ לַחִיּוֹת טֹרֶף, אֲךָ מֵעַל כָּל זֶה נִמְצָא רִיבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. הוּא בַּעַל הַבַּיִת עַל כָּל הַמַּהֲלָכִים הַלְלוּ. גַּם הַגְּלוֹת הַנּוֹרָאָה שִׁיכַת לְסֹדֵר הַהִנְהָגָה הָאֱלוֹהִי. זֶהוּ תוֹכֵן מַעֲשֵׂה הַמְּרַכְבָּה (רש"י, ר"י אַבְרָבְנָאֵל עַפ"י חֲגִיגָה רפ"ב). יִחְזַקְאֵל, הַמְּלוּוֶה אֶת הָעַם בְּמַצֵּב הִירוּד בִּיּוֹתֵר, חִיִּב לָתֵת מִבְּט מְקִיף יוֹתֵר, עֵיּוֹן עֵמוֹק יוֹתֵר עַל הַמְּאוּרְעוֹת. מְסִיבָה זֹאת, מְסִבִּיר הַרְמַח"ל, הַנְּבִיא מֵתָאֵר אֶת בַּיִת הַמְּקֹדֵשׁ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהוּא הַבַּיִת הָאִידֵאָלִי. הַבַּיִת הָאֱמִיתִי שֶׁאֵלִיו כָּל הָעֵינִיִּים צוֹפִיּוֹת. אֲמֵנָם, בַּיִת שֶׁל מְטָה נַחֲרָב, אֲךָ בַּיִת מְקֹדֵשׁ שֶׁל מַעֲלָה, זֹאת הַשְּׁכִינָה שֶׁבְּתוֹכָנוּ, לֹא נַחֲרָב. הַרְמַח"ל מְסִבִּיר שְׁבִית רִאשׁוֹן דּוֹמָה לְבַיִת שְׁלִישִׁי, בַּיִת שְׁנִי אֵינּוּ בְּדֶרְגָתָם. בַּיִת שְׁלִישִׁי הוּא בַּיִת מְקֹדֵשׁ שֶׁל מַעֲלָה. הַבַּיִת הַשְּׁלִישִׁי הוּא הַבַּיִת שֶׁאֵנּוּ מַחֲכִים לוֹ לְעֵתִיד לְבוֹא (מְשַׁכְּנֵי עֲלִיּוֹן לְרַמַּח"ל). עַל יְסוּד זֶה נּוֹכַל לְהַשִּׁיב לְשֵׁאלָה הַהִלְכֵתִית הָאֵם מַחֲוִיבִים לְבַנוֹת אֶת הַבַּיִת הַשְּׁלִישִׁי אוֹ לְשַׁחֲזֹר אֶת בַּיִת שְׁנִי. הַמְּדַרְשׁ מְסַפֵּר שֶׁרְבִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה נִיסָה זִמֵּן מָה אַחֲרֵי הַחֻרְבָן לְבַנוֹת מַחֲדָשׁ אֶת בַּיִת שְׁנִי. הַמְּדַרְשׁ מְסַפֵּר שֶׁרְבִי יְהוֹשֻׁעַ עִיכְבוּ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה סֵד י), כִּנְרָאָה נִשְׂאָרוֹ יְסוּדוֹת וְסִימָנִים אַחֲרֵי הַחֻרְבָן, וְהוּא רָצָה לְשַׁחֲזֹר וּלְבַנוֹת מַחֲדָשׁ אֶת בַּיִת שְׁנִי. לֹא כֵן הַבַּיִת שֶׁאֵנּוּ מְצַפִּים לוֹ.

3. כולו אש מן השמים

הרמח"ל מסביר שבית ראשון ובית שני היו אנושיים במקצת, על פי מדרגת עם ישראל, על חולשותיו ועל דרך צמצומיו, ובהתחשבות עם המציאות האנושית של העם באותה תקופה. ה"ושכנתי" תלוי במצב ה"בתוכם". ככל ש"תוכם" זך ועילאי יותר כך "ושכנתי" שלם יותר. כיוון שבזמן בית ראשון ושני היה חיסרון בכלי הקיבול בעם ישראל, ולא התגברנו על החיסרון הזה, בסופו של דבר נחרבו שני המקדשים. אבל, מקדש שלישי כולו שמים. הרמח"ל אינו מבין את המאמר שבית המקדש השלישי כולו אש מן השמים כמאמר הבא לפתור אותנו מהתאמצות אנושית. "יורד מן השמים", הכוונה מלמעלה למטה, ואנו בונים סביבותיו. אנו בונים את בית המקדש שכולו אש, כולו רוחני.

מקדשים ראשונים לא היו כולם אש מן השמים, היתה בהם גם אש מחלוקת ואש זרה. היו חסרונות. מרן הרב קוק מביא בתשובתו את דברי רבי משה קורדוברו שבית ראשון מעלתו היתה מצד החכמה (משפט כהן צו). באותה תקופה עם ישראל היה מלא חכמה, במיוחד חכמת שלמה, שהיתה רבה "מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים" (מלכים א ה י). נביאים רבים היו במדינה "כפליים מיוצאי מצרים" (מגילה יד). עובדיה הנביא החביא מאה נביאים (מלכים א יח ד), ובוודאי היו עוד הרבה. החכמה היתה רבה מאוד. אך היא היתה נחלת המנהיגים והנביאים. העם, לעומתם, היה נגוע בחטאים רבים. בית שני, אומר רבי משה קורדוברו, היתה בו מידת מלכות בתקופה זו העם התגבש והתקשר סביב בית המקדש, מתוך קבלת עול מלכות שמים. כאשר נפגמה מעלה זו על ידי שנאת חינם, ממילא חרב בית המקדש.

מרן הרב קוק מכנה את הכוחות השונים שהתגלו בבית המקדש הראשון והשני ואומר, שבבית ראשון זרח כוח הכלל, ובבית שני כוח הפרט. בבית ראשון היו מלכים גדולים שהנהיגו את המדינה על פי תורה, אבל היחידים היו מושחתים בעבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. בבית שני היו יחידים הנבדלים מטומאת הארץ, מדינה לא היתה לנו, גדולה של מלכות לא היתה לנו (אורות, מהלך האידאות, ג-ה). ריש לקיש כעס על אחד מחכמי בבל, ואמר לו שאם כולם היו עולים לארץ בזמן עזרא בית המקדש לא היה נחרב. רוב העם לא עלה לארץ, וזה חיסרון. רבי יוחנן אמר לו שהוא צודק, אך בכל זאת היה נחרב בית המקדש, אמנם כורש היה שליח של ריבונו של עולם, אך בית המקדש שנבנה דרכו, זה חיסרון. עם ישראל, שהם התגלות מלכות שמים, הם צריכים לבנותו (יומא ט ב, יא ד"ה אעפ"י).

4. אין חורבן שלישי

בית ראשון ושני לקו בחיסרון מראשית הופעתם. לא התגברנו על חיסרון זה, ונפלנו. בית שלישי לעומתם כולו אש, ללא חיסרון. הוא לא יחרב. זה גם יסוד דברי חז"ל שאין חורבן שלישי. הגרי"א הרצוג שהה בחוץ לארץ בזמן השואה כדי לנסות להציל יהודים. הוא נפגש עם הנשיא רוזבלט במסגרת שידוליו להצלתם. בסוף השיחה יעץ לו הנשיא שלא לחזור לארץ ישראל כי צבא הטלר נמצא בשעריה. ענה לו הרב שנביאינו התנבאו על שני חורבנות, ולא צפו חורבן שלישי.

בית שלישי במהותו כולו אש ולא יחרב. גם הרמב"ם יסכים לכך. אגב, הוא מזכיר שהמשיח יבנה את בית המקדש (רמב"ם, הלכות מלכים יא א), אך אין להבין מדבריו שאין מצווה לבנותו לפני בואו, אלא המובן הוא שאם עד בוא המשיח לא ייבנה בית המקדש, המשיח יבנהו. הרמב"ם אומר שבימות המשיח יתקיים הפסוק "מלאה הארץ דעה את ד'" (ישעיהו יא ט). העולם יהיה מלא דעת (רמב"ם שם סוף פ' יב). תקופה אידאלית, נשגבה, קדושה וטהורה. אם כן, אומר הרמח"ל, השכינה אינה שורה בשלמותה באתר פגום, לכן חרבו מקדש ראשון ושני. לעומתם, בית שלישי כולו אש, כולו שכינה אלוהית. היא שורה במציאותנו ואנו בונים בית מקדש סביבה, כביכול.

5. כתר יתנו לך

רבי משה קורדוברו מגדיר את מעלת בית המקדש השלישי כמדרגת "כתר". כתר הוא מושג רזי, אשר מופיע גם בתפילה: "כתר יתנו לך מלאכים המוני מעלה". כתר הוא מושג עמוק שבעמוקים ועם זה פשוט שבפשוטים. אנו ממליכים עלינו את ריבוננו של עולם מכל וכל. המלכה זו אינה רק על מעשינו, אלא גם על הרצון שלנו. פעמים רבות יש סתירה בין מעשיו של האדם שאותם הוא עושה מתוך הכנעה ומשמעת לבין רצונו הפנימי, המושך אותו לכיוון אחר. המגמה האידאלית היא "עשה רצונו כרצונך" (אבות ב ה), שרצונו של האדם יהיה זהה לרצונו של הקדוש ברוך הוא. מדרגה פנימית זו שייכת לבית שלישי. במצב כזה, כשיש זהות בין רצונו של האדם לרצונו של הקדוש ברוך הוא, אין פגע רע וחורבן.

6. שייבנה בית המקדש

בתפילת שמונה עשרה אנו מתפללים: "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו". נוסח התפילה אינו: שנבנה את בית המקדש או שתבנה את בית המקדש, אלא "ייבנה", כאילו מעצמו. מסביר מרן הרב קוק "כאילו הדבר נעשה מאליו, ממעל לכל הקשר שאנו רגילים להבין ביחושם של סבות ומסובבים" (עולת ראייה א קפה). בעולמנו השכלי אנו מנסים תמיד להבין את המציאות מתוך קשר של סיבות ומסובבים, כלומר מתוך סיבתיות. הסיבתיות היא הלז של המדע. לכל סיבה יש תוצאה, וכל תוצאה נובעת מאותה סיבה. בית שלישי נעשה מאליו. ממעל לכל קשר סיבתי מוכר לנו. הוא יהיה תופעה מעבר לכל חשבון אנושי רגיל. הבנה זו אינה מביאה אותנו למסקנה שעלינו לשבת בחיבוק ידיים והכל יופיע מאליו, אלא, כאשר יופיע בית המקדש, יקשה עלינו להבין ולהאמין למציאות עילאית כזאת.

לפעמים נשאלת השאלה כיצד יהיה לנו בית מקדש אחד, לעם אחד, הרי יש כיתות רבות כל כך בעם? אלא, כל זמן שנהיה מפולגים ומריבה שורה בינינו, לא ייבנה בית המקדש. אכן, מציאות של שלום אמת בין כל האנשים והדעות קשה להבנה, היא בבחינת נס שמעל ההבנה האנושית הרגילה, וזו מעלת בית מקדש שלישי.

שו"ת - הר הבית ובית המקדש

הרב שלמה אבינר שליט"א

הדלקת המנורה במקום המקדש

ש: מה דעת הרב, האם הגיע הזמן לחדש את הדלקת המנורה במקום המקדש?
ת: לא. אבל אין דעתי קובעת אלא יש לפנות לרבנות הראשית לישראל שהיא הממונה על עניינים אלה ולא רב קטן פרטי (ועיין ספרו של הרב למקדשך תוב. וכן כתב הג"ר ישראל אריאל: "...מפגש שהיה לי עם הרב שלמה זלמן אוירבך זצ"ל, ומעשה שהיה כך היה: באתי בחג החנוכה לפני כשלושים שנה לביתו, והיה עסוק באותה שעה בהכנת פתילות ושמונים למנורת החנוכה, ושאלתי: מדוע אין אנו מדליקים שבעה קנים במקום המקדש? הרב השיב לי, כי אכן ראוי לשבת בעניין זה עם תלמידי חכמים, כדי לברר את המצוה ואת קיומה בזמן הזה, והפנה אותי לרבנים הראשיים לישראל". ושמעתי מהג"ר צבי שכטר שכשדיברו אנשי מכון המקדש עם הג"ר אהרן סולוביצ'יק, הוא לא הגיב כדי לא להתווכח, אלא אחרי שיצאו אמר להג"ר שכטר שזה אסור, הג"ר שכטר רץ החוצה להגיד להם. הם אמרו: קיבלנו היתר מהרבנים שלנו בארץ ישראל, כי אנחנו עושים אותם לשמש בבית השלישי - מ"צ).

התעוררות לעלות להר הבית

ש: אולי הגיע הזמן לעלות להר הבית? אמנם הרבנות הראשית אסרה, אבל בעם יש התעוררות הולכת וגוברת ומספר העולים מתעצם כל הזמן?
ת: לא נכון. זו תופעה שולית. אלו המספרים ב-5 שנים האחרונים של היהודים הנכנסים להר הבית: 5,658, 5,792, 7,724, 8,247, 8,528. ותיירים 300,000-400,000!

כיבוש הר הבית

ש: האם בימינו יש לעלות להר הבית לא בגלל קדושתו אלא כדי לתפוס את המקום מידי גויים?
ת: לא זו הדרך לתפוס. ארץ ישראל לחוד והר הבית לחוד (וכן הגרי"ד סולוביצ'יק התנגד לכל העניין של עלייה להר הבית. דברי הרב ריט - מ"צ).

תפילה בהר הבית

ש: כדאי להסדיר תקנות חדשות של הקצאת שעות מיוחדות לתפילת יהודים על הר הבית?

ת: הר הבית אינו מקום לתפילת שחרית, מנחה וערבית, אלא מקום לבניין בית-המקדש, שלא הגיע זמנו על פי הלכה, כיוון שעוד לא הוקמה מלכות ישראל. הרבנות הראשית לישראל מאז מלחמת ששת הימים פסקה איסור עלייה להר הבית כפי שמופיעות על כך אזהרות בשלטים (עיין ספרו של הרב למקדשך תוב - מ"צ).

קרבנות

ש: עכשיו אין קרבנות, אז מה אני יכול להקריב לד'?

ת: לכבוש את היצר הרע (וכן אמר הגרי"ד סולוביצ'יק. דברי הרב קל - מ"צ).

דעת הקהל על עלייה להר הבית

ש: מישהו טען שהרוב הגדול של הציבור הלאומי-דתי בעד עלייה להר הבית, אז למה הרבנים לא מתירים?

ת: לא פוסקים הלכה על פי סקר דעת קהל, אלא - בנושאים כאלה - על פי הרבנות הראשית לישראל וגדולי הדור. אגב, למעשה רק מעטים מאוד עולים.

העולים להר הבית

ש: איך להתייחס לכך ש-85% מהציבור הלאומי-דתי תומך בעלייה להר הבית?

ת: נקווה שמספר זה לא נכון, אך אם הוא נכון, זה מראה שלאותם אנשים עוד ארוכה הדרך, כי במקום מסירות נפש לתורה ומצוות, הם עסוקים בדבר שאינו מצווה. אך יש להתאזר בסבלנות, כולם יחזרו בתשובה שלמה.

כניסה להר הבית

ש: מותר להיכנס להר הבית למקומות המותרים שאינם הר הבית?

ת: אם אין זה הר הבית, אז מה המטרה? על כל פנים כל המדידות מסופקות וכל המקומות הם כרת או ספק כרת. שו"ת אור לציון ג ל ד.

שערי הר הבית

ש: האם מותר להתקרב לשערי הר הבית?
ת: כן. העיקר שלא להיכנס לתוכם. שע"ת תקסא.

נכנס בטעות להר הבית

ש: נכנסתי כמה פעמים להר הבית עם קבוצה של דתיים ואחר כך למדתי שזה איסור חמור. אני כולי שבור. כיצד אוכל לכפר?
ת: כתב הרב בן ציון אבא שאול להיות נעור בלילה וללמוד תורה. זה תיקון כרת וכל לילה פוטר מכרת אחד. שו"ת אור לציון ג ל ד.

מנהרות הכותל

ש: האם אין למנהרות הכותל דין קדושת הר הבית?
ת: לא. שו"ת הרדב"ז (תרצא מובא בשע"ת תקסא ב. וכשהתחילו לחפור במנהרות הכותל, הרב מאיר יהודה גין, רב הכותל, פנה אל גדולי ישראל לשאול אם יש לחפש כלי המקדש. רבנו הרב צבי יהודה ביקש להימנע מהמעשה באומרו: "אל תחטטו". רב הכותל 306 - מ"צ).

עפיפון מעל הר הבית

ש: האם מותר להטיס עפיפון מעל הר הבית?
ת: לא. א. פגיעה במורא מקדש. ב. אם הוא מתכת טמאה, דינו כטמא מת (פס"ת תקסא 28-29. שו"ת אור לציון ג ל ד. הגריש"א באשרי איש ג תצט - מ"צ).

חייל בהר הבית

ש: אני חייל במשמר הגבול ושומר תכופות בהר הבית. מותר? במה להיזהר?
ת: מותר משום פיקוח נפש ככל שאר תפקידים. כתב הרב בן ציון אבא שאול: א. אם אפשר, לטבול לפני כן. ב. להסיר כל חפץ או בגד שאינו נצרך מפני טומאת מת שלו, כגון שעון או ארנק וכן טלית קטן. ג. בסיום התפקיד לצאת במהירות האפשרית בלי להתמהמה לרגע. ד. לגלח שערות הראש מפני איסור פירוע ראש - לפחות פעם בשבוע, מלבד הפאות. שו"ת אור לציון ג ל ד.

גילוח ראש לנכנס להר הבית

ש: אני רוצה להיכנס להר הבית. האם זה נכון שיש לגלח את הראש לפני כן?
 ת: א. אסור להיכנס להר הבית. פסק הרבנות הראשית לישראל וגדולי הדור. ב.
 כתב הג"ר בן ציון אבא שאול: מי שחייב להיכנס, כגון חייל, אכן יגלח ראשו, מלבד
 הפאות, בגלל איסור פירוע ראש. שו"ת אור לציון ג ל ד.

מצוות עלייה להר הבית

ש: האם יש מצווה לעלות להר הבית?
 ת: כן. כדי להביא קרבן. עיין רמב"ם ריש הלכות חגיגה. ויש גם איסור של לא יראו
 פני ריקם. רמב"ם שם (עיין חוברת דברי שי"ח במשנתם בין הגרי"ש אלישיב ובין
 הגר"ח קניבסקי עמ' כו. ושמעתי מגדולי ישראל שמה שי"א שיש לעלות כדי לקיים
 את מצות מורא מקדש הוא חידוש גדול – מ"צ).

בית מקדש מן השמים

ש: אם בית המקדש ירד מן השמים ולא אנו נבנה אותו אז יש לצפות לבנינו כל יום?
 ת: במשנה וברמב"ם יש הלכות בנין בית המקדש, סימן שאנו נבנה. אלא ירד אש מן
 השמים, זה משל, כדברי התפארת ישראל ריש מידות, לומר שהוא יהיה כולו שמימי
 וטהור וקדוש, ולעולם לא ייחרב (ואמר הגר"ח קניבסקי בשם מהרי"ל דיסקין שבית
 המקדש ירד בלי השערים, אנחנו נעשה את השערים, וקיי"ל העושה שערים כאילו
 בנה. ידון משה ח"י שאלה כא – מ"צ).

בנין בית המקדש

ש: כיצד הרמב"ם כותב שבנין בית המקדש הוא ביום ולא בלילה וגם כותב שנשים
 חייבות (הלכות בית הבחירה א יב), והרי זו מצוות עשה שהזמן גרמא?
 ת: סתירה ידועה. יש חילוק בין מצוות פרט שהזמן גרמא שנשים פטורות ממנה
 ומצוות כלל שחייבות בה. ויש עוד תירוצים (למשל עיין צפנת פענח הל' ת"ת ג ד.
 קה"י שבועות ט ב. שו"ת בית יצחק א"ח ג. שו"ת מנחת אלעזר ב מז. שו"ת משנה
 הלכות ו שכו – מ"צ).

חלק'ה על הר הבית

ש: כיצד להתייחס למה שהתפרסם על עשיית חלק'ה לתינוק על הר הבית?
ת: הר הבית בגובה העיניים.

סיפור שני אחים בהר הבית

ש: מה המקום לסיפור על שני אחים, אחד נשוי ואחד רווק, שהעבירו חיטים אחד לשני על הר הבית?
ת: זה מקור גוי. עיין אגדות היהודים לגינצבורג. אבל הוא יפה.

עלייה להר הבית

ש: האם מותר להיכנס להר הבית?

ת: א. המשנה ברורה אוסר. תקסא סק"ה. ומציין בביה"ל את ליקוטי הלכות. ושם מביא איסור להיכנס בכל שטח הר הבית בשם סמ"ג, חינוך, ריטב"א, תשב"ץ, טור, כפתור ופרח, ספר יראים. ב. וכן גדולי דורנו. שו"ת מנחת יצחק ה. א. שו"ת יביע אומר ה י"ד כו. שו"ת ציץ אליעזר י א באריכות. ג. הרבנות הראשית לישראל אוסרת והיא הקובעת.

ש: וזו גם דעת הרב?

ת: דעתי נמצאת באריכות בספרי למקדשך תוב. אך להלכה היא אינה מעלה ואינה מורידה, אחרי שהרבנות הראשית לישראל אוסרת, כפי שמצויין בשלטים מסביב להר הבית.

ש: אבל יש רבנים גדולים שמתירים ויש שאוסרים, ואלו ואלו דברי אלוהים חיים?

ת: א. האוסרים הם גדולי הדור ויש מדרגות בין תלמידי חכמים. ב. הרבנות הראשית לישראל אוסרת והיא הקובעת. ג. רבותינו, מרן הרב קוק ורבנו הרב צבי יהודה, אוסרים (עיין שו"ת משפט כהן צו).

דעת החרדים

ש: למה רבנים חרדים, כגון הגרי"ש אלישיב זצ"ל, לא יצאו נגד עלייה להר הבית?
ת: כי זה דבר מובן מאליו וידוע. פעם מישהו שאל את הגרי"ש אלישיב על עלייה להר הבית, והשיב: חס ושלום! הגבאי אמר לשואל: שאלות כאלה אתה שואל את הרב?! הרי זה כרת?! הגיב הגרי"ש: גם אם אין כרת, כתוב: לא יטמאו את מחניהם

אשר אני שוכן בתוכם (וישמע משה א קפח-קפט).

[גם מיד לאחר שכבשו את הר הבית, מסופר על הגר"י קניבסקי, שהכין כרוז לפרסם חומרת איסור הכניסה להר הבית ותלמידו אסף את חתימותיהם של גדולי פוסקים החרדים, וכשכבר היה מוכן לדפוס יצא הכרוז של הרבנות והדיינים על חומר האיסור, ואמר שכבר אין צורך להדפיס את הכרוז, שכבר יצא כרוז. אורחות רבנו א שכד-שכח - רשם מ"צ].

המאירי והר הבית

ש: ראיתי ציטוט בשם המאירי לגבי הר הבית: "והמנהג הפשוט ליכנס שם לפי מה ששמענו?"
ת: יש להוסיף המילה: לא. שו"ת ציץ אליעזר י א.

מדידות לגבי הר הבית

ש: האם אפשר לעשות חשבונות של מדידות לגבי הר הבית ולהיכנס רק במקומות שאינם באמת הר הבית?
ת: אין לנו אפשרות לסמן ממש גבולות מדוייקים. עיין פס"ת תקסא 26.
[ובזמנו, כתב מרן הרב קוק: "פגיעה אחת בקדושת מקום בית חיינו, עולה לנו על כל מיליונים של יישובים מעשיים". אגרות הראיה ב רפה - רשם מ"צ].

הרמב"ם על הר הבית

ש: שמעתי שהרמב"ם נכנס להר הבית, "בבית הגדול והקדוש", כלומר בית כנסת שהיה בנוי שם?
ת: יש טוענים שהרמב"ם התפלל בהר הבית, וטיעון זה עובר מאדם לחברו, ולא כל אחד בדק את הדברים במקור. אם כן, נעיין בדבריו (איגרת בספר חרדים, מצות התשובה פ"ג, ואגרות הרמב"ם מהדורת הרב שילת עמק רכה ועיין שם עמוד קל ועמוד קיב, הערה 24).
"וביום שלישי בשבת, ארבעה ימים לירח מרחשוון, שנת שש ועשרים ליצירה (ד' אלפים תתקכ"ו), יצאנו מעכו לירושלים תחת סכנה, ונכנסתי לבית הגדול והקדוש והתפללתי בו.... וכשם שזכיתי להתפלל בה בחורבנה, כן אראה אני וכל ישראל בנחמתה מהרה אמן".

האם "הבית הגדול והקדוש" הוא בית המקדש? ודאי שלא, הרי כבר היה חרב מזמן. האם "זכיתי להתפלל בחורבנה" הכוונה לחורבות בית המקדש? ודאי שלא, שהרי הגויים הרשעים הרסו הכל כליל, לא השאירו אבן על אבן, ולא חרבות. זאת ועוד, הרמב"ם היה צריך לכתוב "בחורבנו", בלשון זכר. אלא ברור שכוונת הביטוי: "כשם שזכיתי להתפלל בחורבנה, כך אראה אני וכל ישראל בנחמתה" – היא לירושלים עיר הקודש.

באשר ל"בית הגדול והקדוש" – אין המדובר בבית המקדש, אלא בבית כנסת גדול הניצב בירושלים, מול הר הבית, כמו שכותב המהרי"ק, רבי יוסף קולון שחי שלוש מאות שנים אחרי הרמב"ם: "ויהי כהיום אשר קרה מקרה, כי בעוונותינו הרבים בו פרש צר על ב"ה (בית הכנסת שבירושלים) וניתן את הבית הגדול והקדוש, נשא ליבם אותם לקרבה אל המלאכה מלאכת הקודש, לסייע בבניין ב"ה (בית הכנסת) של ירושלים עיר הקודש" (שו"ת מהרי"ק, שורש ה).

וכן כתב רבי יעקב חי זריהן, אב בית דין של טבריה, שחי לפני כמאה שנה: "זה פירושו ברור, כי סמוך בהר הבית היה בית גדול לתפילה, וגם עתה יש בית גדול מאוד וכו' וגם אני נכנסתי... וזהו הבית הגדול, כי משם משקיף על כל שטח הקרקע של בית מקדשנו הר הבית וכו', אבל לומר שאדונו הרמב"ם נכנס ממש ישתקע הדבר ולא ייאמר" (מובא בשו"ת ציץ אליעזר, יא, טו, ועיין שו"ת ציץ אליעזר יא נ-נז ושו"ת יחווה דעת א כה).

אגב, הרמב"ם פוסק שמקום המקדש בקדושתו עומד אפילו בימינו (הלכות בית הבחירה ו יב) ולכן הנכנס לשם חייב כרת (מג"א תקסא ס"ק א, וכן משנה ברורה ס"ק ה). ועיין שו"ת משפט כהן (צו) למרן הרב קוק.

ויהי רצון שייבנה בית המקדש במהרה.

הגר"ש גורן והר הבית

ש: האם הגר"ש גורן התיר עלייה להר הבית?

ת: כתב הג"ר גורן: "קיים ספק גדול ביחס למיקום בית המקדש בתוך הר הבית, ובגין ספק זה אנו אוסרים להיכנס להר הבית", "על אף שמותר לטמא מת להיכנס להר הבית, ואפילו למת עצמו, כמו שפוסק הרמב"ם בהלכות ביאת מקדש, חוששין בחלקו הגדול של הר הבית שמא זהו מקום העזרה, ההיכל וקודש הקודשים" (מעלין בקודש גליון אב תשס"ג עמ' 149).

עדיין רחוק

ש: הרב אומר שבניין בית המקדש עדיין רחוק. מה המקור?

ת: הרמב"ם בהלכות מלכים א-ב אומר שקודם יש להקים מלכות ישראל, אחר כך למחות עמלק, ורק אז לבנות בית מקדש. וכך לימדנו רבנו הרב צבי יהודה.

[אחרי מלחמת ששת הימים, התחדש שיעורו של רבנו הרב צבי יהודה לתלמידיו הגדולים, הרבנים תלמידי החכמים. בענותנותו הוא שאל: מה נלמד עכשיו? הרב חנן פורת הציג: אולי הלכות בית הבחירה? רבנו אחז ידו בחום ואמר לו: חנן, עוד הרבה עלינו ללמוד את הלכות מלכים ומלחמותיהם - רשם מ"צ].

מטוס מעל הר הבית

ש: מותר לטוס במטוס מעל הר הבית?

ת: לא. קדושתו עד רום הרקיע. שו"ת יביע אומר ה"ד כו ט.

[ויש מעשה מפורסם שהשר משה מונטיפיורי ורבו נכנסו למקום המקדש ע"י שידה תיבה ומגדל, שנשאו גויים, ורבני ירושלים לקחו שופר ותקעו בחוצות ירושלים ונידו את השר, ובהיות השר ירא ד' מאוד, פנה יחד עם רבו אל רבני ירושלים, ויתנצלו כי עשו זאת בתום לבב עפ"י היתר הראב"ד (ה' בית הבחירה פ"ו), ורבני ירושלים פייסו אותם. שו"ת מלכי בקודש א 43. סיני סב עמ' צד. שו"ת יביע אומר שם. שו"ת יחוה דעת א כה - רשם מ"צ].

חייל בהר הבית

ש: האם חייל שעולה להר הבית בשביל פיקוח נפש צריך לטבול?

ת: כן, אם אפשר (רמב"ם, הלכות ביאת המקדש ג טז. מחוסרי כפרה ב.ו. שם פ"ג), וכן ישתדל למעט בבגדים שמקבלים טומאה, וכמה שאפשר ילבש סינטטי (וכן פסק הגר"ש אלישיב. קב ונקי סי' תרצב).

קרבנות בבניין בית המקדש

ש: כמה קורבנות נצטרך להביא כשייבנה בית המקדש?

ת: מיד לאחר חורבן הבית חשבו שוודאי בקרוב ייבנה המקדש, לכן כאשר חטאו היו שמים בצד כסף לקרבן חטאת. עם הזמן, הכספים נתערבבו והשתמשו בהם לשימושים אחרים, וחדלו מלעשות כן.

כשייבנה בית המקדש נצטרך להקריב על השגגות המון קורבנות חטאת. הבן איש חי בשו"ת תורה לשמה (ס' קכ) דן במה שכתב הרמ"א בשו"ע (שלד, נו) שאם אחד מחלל שבת בטעות הוא צריך לתת ח"י שקלים לצדקה במקום קרבן חטאת. נשאל הבן איש חי: אם מישהו נותן צדקה במקום קרבן, האם הוא יצטרך להביא קרבן כשייבנה המקדש? ענה הבן איש חי: כתוב בגמרא במסכת שבת (יב, ב) שאסור לקרוא קרוב לנו שמא יטה. אמר רבי ישמעאל בן אלישע: אני אקרא ולא אטה. פעם אחת קרא וביקש להטות. אמר: כמה גדולים דברי חכמים, שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר! והוא כתב בפנקסו: אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת וכשייבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה. מכאן רואים, שאף שעשה רבי ישמעאל בן אלישע תשובה, אעפ"כ הוא חייב קורבן חטאת כשייבנה המקדש.

כתוב (עיין מנחות קי, א): כל הקורא פרשת חטאת כאילו הקריב חטאת. אמר הבן איש חי: כאילו הביא קורבן, ואינו חטאת ממש. כשייבנה בית המקדש חייב להביא קורבן. עיין גם בהקדמת ליקוטי הלכות של החפץ חיים הדין בשאלה זו. צריך לדעת שישנן הרבה הגדרות מהי שגגה. לא על כל דבר צריך להביא קורבן חטאת, עיין ברמב"ם הלכות שגגות.

אכן, יהיו הרבה קורבנות, כמו שכתוב: "כצאן קדשים כצאן ירושלם במועדיה כן תהיינה הערים החרבות מלאות צאן אדם וידעו כי אני ד'" (יחזקאל לו, לח). כיצד ייפתרו כל הבעיות הטכניות שודאי ייווצרו? איני יודע, אבל נפתור אותן. זו לא הבעיה. הבעיה הינה כיצד מגיעים לכך שייבנה בית המקדש, ע"י תשובה שלמה של עם ישראל.

נודאי להזכיר מה שסיפר רבנו הרב צבי יהודה על ספר לקוטי הלכות של החפץ חיים שהוא ספר הלכות על מסכתות של קדשים, כדוגמת הרי"ף. החפץ חיים ביקש מידידו הגאון האדר"ת, רב קהילת פוניביז' וחותנו של מרן הרב קוק - לכתוב הסכמה לספר. האדר"ת אמר למרן הרב קוק: "קיבלתי מכתב מר' ישראל מאיר, החפץ חיים, הוא מודיע לי שהוא מתכוון להוציא לאור מעין 'משנה ברורה' על קדשים, ומבקש ממני מכתב חיזוק והסכמה. אני רוצה למלא רצונו מיד, בלי להחמיץ. אך אתה רואה שזה בלתי אפשרי, כי טרדות הרבנות של העיר הגדולה ממש לא נותנות לי מנוחה בשום אופן. לכן אני מבקש ממך, עשה לי את הטובה הזאת: כתוב אתה. מה שתכתוב הוא לרוחי, כאילו אני כתבתי". מרן הרב קוק הכין את המכתב עבורו ונתן לו לחתום. בתוך המכתב הארוך, מלא רגשי קודש של צפייה לישועה והכנות לבית המקדש, הביא הרב את מאמר חז"ל: "רבי יוחנן אמר: אלו תלמידי חכמים העסוקין בהלכות עבודה, מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהם".

יש להבין שלהיות עסוק בהלכות עבודה, אין פירושו רק אמירה בעלמא, כפי שמודפס בסידור באמירת "אין כאלהינו". יש לדייק בדברי חז"ל שאמרו "אלו תלמידי חכמים העוסקין", כלומר, עסק בתורה בצורה שתלמידי חכמים עוסקים בה. דקדק לומר העוסקין, ולא הלומדים או הקוראים, והיינו ביגיעה ובעמל להעמיד הלכה על מתכונתה. אמר האדר"ת למון הרב קוק: איך אוכל לחתום על דיוק זה שחידשת, איך אוכל לגנוב את חידושיך? לכן הוסיף האדר"ת לפני החידוש: "ויפה העירני כ' הגאון הנודע לתהלה מו"ה אברהם הכהן נ"י הגאבד"ק בויסק". אכן, האדר"ת הוא החתום על המכתב, אך הוא נכתב על ידי מרן הרב קוק. בעז"ה בקרוב ה'משנה ברורה' של הקודשים ישמש הלכה למעשה כשייבנה בית המקדש במהרה בימינו - רשם מ"צ].

כרובים בבית המקדש?!

ש: כתוב בתורה שלא להכניס פסל צלם לבית המקדש. אך לכרובים יש צורה של מלאכים (צלם). איך זה מסתדר?!

ת: כי זה ציווי אלוהי. עיין בספר הכוזרי ביחס לחטא העגל.

קרבנות לעתיד לבוא

ש: האם כשייבנה בית המקדש לא יהיו קרבנות?

ת: ודאי יהיו. מוזכר בתפלה. רק בעתיד רחוק מאוד לא יהיו. עיין פנקסי הראיה א.

הרובדין במקדש

הרב דוד כהן

א. פתח דבר

בכמה מקומות נזכר ביחס לבניין המקדש המושג "רובד" או "רובדין". בדברים דלהלן נביא כמה מן המקומות הנ"ל ומתוכם נעמוד על הגדרת המושג, ומתוך כך נבוא גם לידי בירור שיטת הרמב"ם בנושא. יש לציין שלאור בירורנו לקמן נראה שאמנם יתכן שלדעת חלק מהראשונים ואולי גם הרמב"ם בכללם, פירוש המילה "רובד" היא אכן בהקשר של מדרגה כפי שמורגל היום בפי ההמון, ברם לשיטות ראשונים אחרים בהחלט נראה שפירוש המילה "רובד" אינו בהכרח מדרגה, ואכן גם במילונים שונים ההגדרה ל"רובד" אינה בהכרח בהקשר של מדרגה.

לפירושים הנ"ל כל דבר העשוי חלקים חלקים, אזי קוראים לחלק האחד בתואר "רובד" והוא הדין ברצפה שהיא הרי עשויה שורות שורות של מרצפות.

וכן כותב מפורשות רש"י בפירושו על התורה, על מה שנאמר ביוסף (בראשית מא מב): "וישם את רביד הזהב על צוארו", מפרש רש"י וזה לשונו: "רביד - ענק (שרשרת), ועל שהוא רצוף בטבעות (כלומר, השרשרת עשויה חלקים חלקים, טבעות טבעות) קרוי רביד, וכן במסכת תמיד (א' א' ותיזכר לקמן) מוקף רובדין של אבן, על הרובד שבעזרה (מסכת יומא ותיזכר לקמן) והיא רצפה" עכ"ל.

יש לציין שגם לפירושים אלו מובן מה שרגילים היום לקרות למדרגות רובד, שהרי מדרגות עשויות שורות שורות.

ב. ביאור המשנה - תמיד פרק א'

במסכת תמיד פרק א' משנה א' (דף כה ב בדפי הש"ס) הוזכרו הלשכות שבמקדש. אחת מהן היא לשכת 'בית המוקד' ותיאורה שם: "כיפה ובית גדול היה מוקף רובדין של אבן, זקני בית אב ישנים שם". דברים אלו חוזרים על עצמם במסכת מידות פרק א' משנה ח' (דף לד, א).

בגמרא מסכת תמיד (שם כו ב) אמרו: "רובדין מאי ניהו? גזרתא דאצטבתא דסלקי בהו לאצטבתא", המפרש שם (על מסכת תמיד אין פירוש רש"י אלא פירוש 'המפרש' לאחד מבעלי התוספות) מבאר שהיו מדרגות שמהן עלו לכניסות בחומה שבהן היו מיטות לזקני בית אב, אבל לא על המדרגות עצמן ישנו, וכן נראה מביאורי הגר"א למשניות בתמיד שם. המפרש, שלשיטתו הכניסות בחומה נעשו אך ורק לצורך השינה, ממילא מבאר שדברי המשנה "מוקף רובדין" לאו דווקא, שהרי במשנה שם נתבאר שחצי בית המוקד היה בקודש, שם אין ישנים ואין אפוא עניין לבנות שם רובדין אלו, ורק בחלק החול היו. ברם מלשון רבנו גרשום, הראב"ד, הרא"ש והרע"ב בפירושים, עולה שסוברים שאכן ישנו על המדרגות (מפירוש ה"ר שמעיה למידות נראה שסובר שישנו הן על המדרגות והן במקום כניסת הכותל). לפי זה יש מקום לומר שהכניסות בחומה היו לצורך מסוים ולכן היו להן מדרגות שנוצלו גם לצורך השינה, ואז ניתן לומר שלשון המשנה "מוקף" הוא בדווקא, שהרי נצרכו המדרגות לצורך העלייה וכניסת החומה, אלא שבפועל לא ישנו על כל המדרגות, רק על אלו שהיו בחול.

כעין זה עולה גם מפירוש הר"ש למסכת מידות שם, אלא שמלשונו קצת משמע שהייתה מדרגה אחת בלבד שהקיפה את בית המוקד, ומה שנקטה המשנה "רובדין", לשון רבים הוא, מחמת שמדרגת כל קיר קרויה רובד, וובסך הכל יש ארבעה רובדין.

יש להעיר עוד, שהמפרש במסכת תמיד שם הקשה שמכיוון שבית המוקד היה בנוי על גבי מקום גבוה, אם כן הרי הוא חול, שהרי שנינו שגגין ועליות לא נתקדשו. ותירץ שהכיפה הייתה שווה לקרקע העזרה שם, שהרי קרקע העזרה היה הולך ועולה במעלות, כי הבניין לא היה על משטח ישר, שהרי נבנה על ההר ואם כן חלקי הבניין עלו בהתאם לעליות שיפוע ההר ע"ש. וכיוון שכן, ניתן לומר על פי דרכו (אם כי הוא עצמו לא סובר כן), שהרובדין הנ"ל נוצרו בעצם מהמדרגות שנבנו שם מפאת עליות ההר והשתלבו מדרגות אלו ברובדים הנ"ל, שרק נוצלו לצורך שכיבת זקני בית אב שם; ואם כן יתכן לבאר כפשוטו שאכן בית המוקד היה מוקף לחלוטין רובדים, אלא שזקני בית אב ישנו רק בחלק החול. אי נמי יש לומר שאה"נ הרובדין לא התקדשו, שהרי גגין ועליות לא נתקדשו, וזקני בית אב ישנו על כולם. ורק בית המוקד עצמו היה חלקו בקודש, וכדי שלא ינהגו מנהג חול בחלק הקודש, היו ראשי פספסין להבדיל בין חלק הקודש לחלק החול, כפי שהתבאר במסכת מידות, אבל לא נאמר שעל הרובדים עצמם לא ישנו בכלום, וגדר לא ינהגו מנהג חול י"ל שעל דברים אחרים הוא מוסב.

כמו כן יתכן שיש לתלות הדברים בגרסאות. כי לפי גרסתנו במסכת מידות משמע שלשכת בית המוקד אכן הייתה ממש חציה בקודש וחציה בחול, אבל המאירי ביומא (טו ב) גרס חציה בחול והבין שם שכל הלשכה הייתה במקום ממוצע בין העזרה לחול, ומצד מקום פתיחתו - קדושתו, הפתוח לעזרה - קודש, הפתוח לחול - חול. גם הריטב"א ביומא שם ד"ה "הייתה" גרס כמאירי, רק שנראה שהבין שבפועל חציה היה בעזרה במקום קודש וחציה בחול, שהיא מקום חול. גם מהר"ש למס' מידות פ"א מ"ה משמע קצת שגרס כן וביאר שכל בית המוקד היה בחול מקום חול, והוא אכן היה מוקף לגמרי רובדין ושם ישנו, ורק על הלשכות שלו אמרו שחציין בחול וחציין בקודש.

על כל פנים לכאורה עולה שכל פירושים אלו יכולים להתאים גם להגדרה המקובלת בידינו למושג רובדין בהקשר של מדרגות.

ג. ביאור המשנה - מידות פרק ג'

במסכת מידות פרק ג' משנה ו' (דף לו א) נאמר: "בין האולם ולמזבח כ"ב אמה, וי"ב מעלות היו שם. רום מעלה חצי אמה ושלחה אמה. אמה אמה ורובד ג', אמה אמה ורובד ג', והעליונה אמה אמה ורובד ד'". רוב הראשונים מבארים שהמשפט "ורובד ג'" הוא המשך המשפט הקודם והמשך לשון המשנה העוסקת בתיאור י"ב המעלות שהיו לפני האולם. והנה "רום מעלה" הכוונה על גובה המדרגה, "ושלחה" הכוונה על המשטח של המדרגה שעליו עומדים, וא"כ מהו "ורובד"?

לפיכך ביארו את עניין המדרגות שלא היו זו אחר זו אלא שהיה משטח רחב בין כל קבוצת ג' מדרגות והוא הנקרא רובד.

אולם הרמב"ם שם מפנה למה שכתב במקום אחר בעניין י"ב המדרגות הנ"ל, דהיינו למה שכתב בפרק ב' מ"ג ושם תיאר את י"ב המדרגות כפשוטן, כמבנה רגיל של ד' מעלות הבאות זו אחר זו. ובפירושו למשנה כאן, ביאר את המשפט "ורובד" וכו' כמתחיל נושא בפני עצמו וביאר שם (כפי שגם ביאר שיטתו זו בהלכות בית הבחירה פרק ד' ולקמן פ"ד משנה ד', שנעיר עליה בהמשך) שהכתלים לא היו חלקים, אלא כל הקיר היה עשוי מדרגות מדרגות מראשו עד סופו, והמדרגות העליונות רחבות מהתחתונות, כי עיקר מגמתן שלא יגעו בכתלים ולא יכשלו

במעילה בקדשים (וע"כ ברור שהיו כמדרגות הפוכות, אחרת אדרבא, נוצר חשש מכשול שיטפסו עליהן), ובלטות אלו שבכתלים הן הנקראות רובדים. וע"ע בזה מה שנכתוב בהמשך בביאור משנת יומא, שם יושלמו הדברים שבכאן.

ד. ביאור המשנה - מידות פרק ד'

במסכת מידות פ"ד מ"ד נחלקו הראשונים. רובם (ר"ש, רא"ש, פסקי תוס' אות כ"א) פירשו שמשנה זו מתייחסת לדברים שנאמרו במשנה שלפניה, שם דובר על התאים של ההיכל, ועכשיו המשנה עוסקת במידות ומבנה התאים; כלומר מלבד ד' הכתלים שהקיפו את ההיכל כמו כל מבנה, היה ההיכל מוקף כתלים נוספים ובין כתלים אלו היו תאים (ע' ציורים השייכים לפירוש הרמב"ם במסכת מידות, שנדפסו בש"ס וילנא, בסוף מסכת מידות ציור מס' י"ד), ועתה מבארת המשנה את גודלם וצורתם והיא מבארת שהיה קיר שהיה עבה למטה, בשלב מסוים הוא כנס חצי אמה ועוביו הצטמצם. על ידי זה נוצרה לנו מעין מדרגה (וכן בכותל שכנגדו סך הכל אמה) עליה הונחה תקרת התא, שהיא רצפת התא שמעליה. נמצא התא (יגיע בלשון המקרא) התחתון אורכו ה' אמות, התקרה שעליו = רובד (מבחינת האמה, למרות שאמה ממנו לא רואים מלמטה) ו' אמות, וממילא התא (היגיע) האמצעי ו' אמות, במקום נוסף שוב כנס הכותל אמה ועוביו הצטמצם בעוד אמה, על ידי זה נוצרה מעין מדרגה נוספת עליה הונחה תקרת התא האמצעי, שהיא רצפת התא העליון, וממילא התא (היגיע) העליון שבע אמות.

ברם הרמב"ם מפרש את המשנה כנושא בפני עצמו ללא שום קשר עם הנושא של התאים, לדעתו בגלל קדושת כותלי ההיכל עשו להם מסביב מעין מדרגות הפוכות. דבר זה יצר מרחק ומנע אפשרות הישענות וטיפוס על הכתלים.

הנהגה לשיטת רוב הראשונים דלעיל עדיין אפשר לקיים את הגדרת המושג "רובד" בקשר של מדרגות, שהרי סוף סוף כך אכן מבנה הכותל שעליו נשענים התאים, ברם הדברים דחוקים שהרי סוף סוף כל תא בפני עצמו עומד בצורה ישרה לחלוטין, ולכן מסתבר יותר לבארם על פי מה שהקדמנו שרובד ניתן לפרשו במובן של שורה. ברם לשיטת הרמב"ם גם כאן הגדרת רובד היא במובן של מדרגה, שהרי אכן מדרגות לפנינו.

ה. ביאור המשנה - יומא פרק ד'

המשנה במסכת יומא פ"ד מ"ג (דף מג ב) ברישא בדברה על הממרס, לשון המשנה הוא: "על הרובד הרביעי שבהיכל", ואילו בסיפא כשדיברו על הכהן גדול שמניח מחתת הגחלים לשון המשנה הוא: "על הרובד הרביעי שבעזרה", ומזה ששינתה המשנה בלשונה משמע שלא על אותו רובד מדובר.

והנה בגמרא נתבאר שמש"כ על הרובד הרביעי שבהיכל, אין הכוונה בהיכל בפנים, שהרי שם יש איסור לאדם זר להיות בעת שהכהן הגדול עובד שם, ועל כן ביארו בגמרא, שבמשנה אין לגרוס שבהיכל אלא של היכל, דהיינו שיש למנות מפתח ההיכל כלפי חוץ ד' שורות, ושם בשורה הרביעית עמד הממרס.

והנה המעיין ברישומים בזה (שבש"ס ובמשניות) יראה שהיוצא מההיכל לכיוון חוץ הוא מגיע לאולם, וכאן, שאנו מונים מפתח ההיכל ד' שורות בלבד, נמצא שאנו נמצאים באולם ממש קרוב להיכל, ובמקום זה לא היו כלל מדרגות, רק לפני האולם היו, וכן לפני עזרת ישראל היו, אבל לא כאן. על כורחנו אפוא לפרש שפירוש המלה "רובד" אין עניינה מדרגות, אלא שורות הרצפה, כפי שכתב להדיא רש"י על התורה הנ"ל; וזו כוונת רש"י בפירושו למשנה כאן, ד"ה על הרובד הרביעי, שכתב "כל הרצפה עשויה שורות שורות, טבלאות אבני שיש, וכל שורה ושורה קרויה רובד" עכ"ל.

כל זה הוא לגבי הרובד של הממרס, אמנם לגבי הרובד של המחתה, שבו נקטה המשנה "בעזרה", הנה בעזרה (עזרת כהנים) לפני פתח האולם כן היו מדרגות, כפי שרואים ברישום שנדפס בש"ס אחרי מסכת מידות, והוא שהמדרגות שהיו לפני האולם (י"ב מדרגות) לא היו זו אחר זו אלא היה משטח רחב ואחריו באו ג' מדרגות ושוב משטח ואחר זה מדרגות וכן הלאה, וכפי שנמצא עד היום במדרגות לבתים ישנים, שבאמצע המדרגות יש מדרגה רחבה, ואותו שטח רחב הוא הנקרא "רובד", וממש לפני פתח האולם, שם היה הרובד הרביעי. והנה גם לפי פירוש זה, אמנם יש במקום זה מדרגות, אבל לא מפני שזה מדרגה אנו קוראים לזה רובד, כי לא למדרגות קורים כך, אלא לשטח הרחב הנ"ל.

כל זה כפי שעולה מפשטות שיטת רש"י, שהוא לא הזכיר כלל בהקשר של הממרס למילת "עזרה". ומה שכתב רש"י בסוף העמ' בד"ה "תני של היכל", וז"ל: "כשיוצא מן ההיכל לעזרה מונה את הרובדין והוי האי רביעי להיכל" עכ"ל, הדבר פשוט שר"ל שמונים בכיוון כזה של אדם היוצא מן ההיכל לכיוון העזרה, ולא של אדם שהולך מההיכל לכיוון קודש הקודשים, אבל למעשה נמצא באולם ולא בעזרה.

אמנם הרע"ב בפירושו למשנה כאן כשהביא את הגמרא הנ"ל דאמרה תני של היכל (ר"ל ולא שבהיכל), כתב וז"ל: "אלא תני רובד רביעי של היכל כלומר רובד הד' שבעזרה" ע"כ, הרי שלהדיא הזכיר שהרובד בעזרה, ובאמת היה נראה לומר שלשונו לאו דווקא וכוונתו היא רק לומר שמניחו לכיוון העזרה, ובא רק לאפוקי שאינו לכיוון קודש הקודשים; וסייעתא לדברי מהמשך לשון הרע"ב שנקט כלשון רש"י הנ"ל וכתב להסביר דבריו: "כשיוצא מן ההיכל לעזרה מונה את הרובדין ומניחו על הרובד הרביעי ושם עומד הממרס בו דאילו בתוך ההיכל אי אפשר כדאמרן" עכ"ל, הרי שכל עניינו כאן הוא רק לאפוקי שבתוך ההיכל אי אפשר.

אבל התוס' יו"ט שם סבירא ליה שלשון הרע"ב הוא בדווקא, וביאר בטעם הרע"ב כי סבירא ליה דאולם והיכל חדא קדושה, וא"כ כשם שאסור לו לממרס להיות בהיכל, כך אסור לו להיות באולם. ועל כורחנו שעמד בעזרה ממש. ובאמת יש להביא סייעתא לזה מדברי הירושלמי שהביא התוס' יו"ט שם, שהירושלמי נמי הקשה כקושיית הבבלי שאי אפשר לומר שהממרס עמד בהיכל ממש, ותירץ הירושלמי דיש להעמיד המשנה על הרובד הרביעי שבעזרה. הרי להדיא נקט שהרובד היה בעזרה, ודוחק לומר שכוונתו רק לכיוון העזרה.

והנה התוס' יו"ט דייק מלשון הירושלמי הנ"ל שגם ברישא נקט בעזרה, דהרובד של הרישא בממרס והרובד של הסיפא במחתה הוא אותו הרובד, ונמצא שבין ברישא ובין בסיפא מדובר על המקום שלפני פתח האולם, ששם היו מדרגות, ומה שהבבלי נקט ברישא "של היכל", אין כוונתו לתיאור מקום הרובד, שזה מתברר בסיפא, אלא לומר שרובדין אלו הם רובדים של ההיכל, שהרי לפניו היו. ואף שהיו לפני האולם, מכל מקום ניתן מבחינת המבנה להתייחס להיכל ולאולם כחדא, ובפרט לשיטת הרע"ב דאולם והיכל חדא קדושה. אם כן לכאורה היה אפשר לומר שהרע"ב מבאר כפי שרגילים היום לומר, שמלת "רובד" עניינה מדרגה, אלא דאז יש להקשות מדוע נצרך הרע"ב בד"ה "על הרובד הרביעי" לפרש כדברי רש"י שכל שורה קרויה רובד, היה לו לפרש בפשטות שרובד עניינו מדרגה. אמנם עדיין אין להוכיח שזה כפרושי ברע"ב ודלא כפירוש התוס' יו"ט בדעתו, כי י"ל שהרע"ב האמת נקט, שלא בגלל שזה מדרגה הוא נקרא רובד, שהרי לא למדרגות קוראים כן אלא רק לשטח הרחב הנ"ל, אלא שעדיין קשה כי סוף סוף השטח הזה יש בו קצת מעניין מדרגות, רק שהוא מדרגה רחבה יותר ממדרגה רגילה; וא"כ למה נקט הרע"ב כלשון רש"י "שורות", ולא ביאר להדיא ענין זה של המשטח? ולכאורה מזה סיעתא למש"כ בעניי לפרש בדעת הרע"ב. אמנם במלאכת שלמה כאן נמי ס"ל שהרובד הרביעי

של הרישא והסיפא הוא אותו רובד בעזרה (וציין לשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' י"א ולתורת כהנים פרשה שלישית דפרשת אחרי מות), ודעתו שמהסיפא מתבארת כוונת הרישא, וא"כ י"ל שעניין המשטח הנ"ל אינו שהוא מדרגה רחבה וע"כ נקרא רובד, אלא אדרבה להיפוך, שכיוון שהיא רחבה, א"כ אינה מדרגה ויש לקרותה רצפה, וע"כ שייך שפיר מילת רובד המתאימה לשורות רצפה.

ו. שיטת הרמב"ם

אמנם מהרמב"ם נראה שיש לו דרך אחרת בכל זה, כי דעתו (בפרק ד' מהלכות בית הבחירה) שכותלי בית המקדש לא היו חלקים כפי שרגילים לבנות היום, אלא כל הקיר היה עשוי כמין מדרגות מדרגות מראשו עד סופו, ואם כן הרובד הרביעי הוא המדרגה שהייתה בכותל ההיכל מבחוץ שמנו מרצפת הכותל ד' מדרגות ושם היה הממס, ולפי דבריו אין הכי נמי פירוש מילת רובד עניינה מדרגה, כן נראה שביאר בעץ יוסף. מ"מ לענ"ד דרך זו מסתברת יותר כי אזי עולה שכל המקורות בנושא מתבארים באותה דרך לדעתו, וגם בזה מרוויח הרמב"ם לעומת שאר ראשונים שגם אם הגדרתם אחידה מ"מ יש הבדל בפרטי הדברים, בעוד שלרמב"ם בכל המקומות הפירוש אחד.

בעניין בגדי כהונה

הרב אריק אוריאל

בספר שמות בפרק כ"ח, בתחילת הציווי למשה לקרב את אהרון ובניו לכהונה – מיד מופיע הציווי על בגדי הכהונה, המדים המיוחדים לכהנים.

פסוק א – "ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו לי". פסוק ב – "ועשית בגדי קודש לאהרון אחיך לכבוד ולתפארת".

מדי השירות הללו אינם סמלים חיצוניים של הכהנים, על מנת לציינם ולהפרידם משאר הנמצאים במקדש, אלא הם מלאי תוכן, חלק עצמי מהופעת הקודש והשראת השכינה, במשכן ובמקדש.

ובאמת בפסוק הבא, פסוק ג, רואים שעשיית הבגדים מצריכה מלאות של רוח חכמה: "ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מילאתיו רוח חכמה ועשו את בגדי אהרון לקדשו לכהנו לי".

על כן יש להתבונן בעניינם ובדיניהם של בגדי הכהונה.

הגמרא בסנהדרין (פג ע"ב) דורשת את הפסוק "והגרת אותם אבנט... והייתה להם כהונה": "בזמן שבגדיהם עליהם – כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם – אין כהונתם עליהם". וכהן שעבד במקדש ללא בגדי הכהונה – נחשב כזר שעבד וחייב מיתה בידי שמים. ובמסכת ע"ז (לד ע"א) נאמר שאפילו משה רבנו, שעבד במשכן בשבעת ימי המילואים, לא השתמש בבגדי הכהונה.

לדעת הרמב"ן בפירושו לפסוק ב, סוף ד"ה "ועל דרך האמת", עשיית הבגדים צריכה להיות בכוונה לשמם, וזה חלק מחכמת לב העושים אותם.

ועיין בפירוש אור החיים הקדוש, שנחלקו שמונת הבגדים לשתי מערכות בגדים שבכל אחת ארבעה – בגדי כהן הדיוט ובגדי כהן גדול, וזה כנגד שני שמות ה', שם הוי"ה ושם אדנות – וכנגדם אמרה תורה "לכבוד ולתפארת".

ומכיוון שבגדי כהונה מכפרים על שמונה סוגים של עברות, המפורטות בגמרא בזבחים (פח ע"ב), לכן אהרון ובניו המשרתים לדורות במקדש, משרתים בבגדי כהונה ומכפרים על בני ישראל; ואילו משה בימי המילואים עבד בחלוק לבן, שכן אין עברות אלה נמצאות באהרון ובניו שכופרו על ידי עבודת משה.

במדרש רבנו בחיי במקומות שונים בספר שמות ובספר ויקרא, מבואר עניינם של בגדי הכהונה: ידוע כי חלקי גוף האדם שלושה, כנגד שלושת חלקי המציאות, והאדם כולל עליונים ותחתונים, ומזה יש לו כח להמשיך ברכה ולהשפיע כח עליון

בעולם התחתון. כנגד החלק השפל שבאדם – ממותניו ומטה – "מכנסי בד יהיו על בשרו"; כנגד אמצע האדם – "באבנט בד יחגור"; וכנגד החלק העליון, ראש האדם – "מצנפת בד יצנוף" (ויקרא טז).

משלבש כהן גדול את בגדיו, שרתה עליו רוח הקודש. כהן גדול – הנו מלך נכבד ומפואר בעיני ההמון, ועל זה אמרה תורה – "לתפארת". אמנם יחידי הסגולה שבישראל, אנשי החכמה והדעת, יודעים שהכהן הגדול מלאך ה' צבאות הוא, ועל זה אמרה תורה – "לכבוד". על כן קורא הנביא ישעיהו לבית המקדש (סד י) "בית קדשנו ותפארתנו". 'קדשנו' הוא הכבוד, ו'תפארתנו' – תפארת ישראל (רמב"ן שם ורבנו בחיי במדבר כח). ובתהילים צו – "עוז ותפארת במקדשו". בישעיה ס, יג – "לפאר מקום מקדשי ומקום רגלי אכבד". בפרשת צו (ויקרא ח), משה רבנו מליביש את אהרון את בגדיו והדבר נעשה בדרך נס לעיני כל ישראל. "ותיקהל העדה אל פתח אוהל מועד" (פסוק ד), מעשה נס היה, וזה אחד המקומות שהחזיק המועט את המרובה. עם ישראל כולו מתבונן בתהליך התקדשותו וכהונתו של אהרון.

את המכנסיים היו הכהנים לובשים בעצמם בדרך צנועה, ומשה הליביש את ששת הבגדים הנוספים ואת הציץ, שהוא כלי זהב ועומד בפני עצמו. עתה נמצא הכהן הגדול במדרגת רוח הקודש מיוחדת, שהיא עליונה מבת קול ומועטת מן הנבואה (רבנו בחיי ויקרא כח). על כן לא היה כהן גדול צריך לשמוע באוזניו את שאלת השואל, אלא עומד ופניו כלפי הארון, השואל עומד מאחוריו ולא היה שואל בקול רם, אף לא מהרהר בלבו, אלא כמתפלל בינו לבין עצמו, מוציא הדבר בפיו – והכהן, על ידי רוח הקודש שעליו, מתבונן בחושן ורואה בו כמראה נבואה את תשובת ה' אל השואל. כהן גדול מוקף בשמות בני ישראל ושמות האבות – הן מלפניו, בפיתוח השמות על אבני החושן (רמב"ם כלי המקדש ח ז), והן מאחוריו – על שתי כתפיו, על שתי אבני השוהם שקבועות בכתפות האפוד. זו היא תפארת ישראל שעל ידה ועמה נכנס כהן גדול למקום הקודש. "ונשמע קולו כבואו אל הקודש" (ויקרא כח לה) – מי הוא זה שצריך להיודע על ידי השמעת הקול שכהן גדול רוצה להיכנס אל הקודש? אצל השכינה הכול גלוי וידוע, גם אצל המלאכים משרתי הקודש אשר לפניו. אלא שלא היה עניין המעיל והפעמונים והשמעת הקול חידוש והודעה על בואו של הכהן, אלא אזהרה למלאכים שיפנו מקום לאוהבו של מלך, לכבוד המלך, כדי שיוכל להיכנס ולעובדו בייחוד (רבנו בחיי). הכהן הגדול, הנושא על כתפיו ועל חזהו את שמות בני ישראל, כמו מתייחד עם ריבונו של עולם, ודרשו בירושלמי (יומא א, ה): "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד... אפילו אותן שכתוב בהן (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם, לא יהיו באוהל מועד". אם כן, השמעת הקול היא נטילת רשות וסימן קריאה להתייחדות האומה עם אלוקיה. וביום הקדוש, יום הכיפורים, נכנס כהן גדול

לקודש הקודשים בבגדי לבן בלבד, ולא היה צריך אף להשמעת הקול, וכל זה למעלתם של ישראל. על ידי בגדי הכהונה נזכרים ישראל בכל שבעת הרקיעים, כי שבעת הבגדים הם כנגד שבעה רקיעים, והציץ הוא העליון ורומז אל השכינה. נמצא שכהן גדול הוא דוגמא, וכל בגדיו הם דוגמא לעולם העליון. לכן מזכיר הכתוב בכמה מקומות לזיכרון: באבני האפוד - "על שתי כתפיו לזכרון"; בחושן - "לזכרון לפני ה' תמיד". לכן לא מננה התורה את הבגדים 'בגדים קדושים' אלא בגדי קודש. הם עצמם קודש.

מצוות עשה

האם עשיית בגדי הכהונה ולבישתם היא מצוות עשה נוספת, נפרדת מלבישתם בשעת עבודת המקדש?

נחלקו בדבר רבותינו גדולי העולם:

מלשון הרמב"ם בספר המצוות (מצוות עשה לג), משמע שלבישת הבגדים היא מצוות עשה בפני עצמה, שכן כתב: "שנצטוו הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת ואז יעבדו במקדש. והוא אומר יתעלה - ועשית בגדי קודש לאהרון אחיך לכבוד ולתפארת, ואת בניו תקריב והלבשתם כתנות". משמע שישנם שני עניינים - ללבוש ולעבוד. וכן בהמשך דבריו: "וכבר אמרו בספרא שלבישת בגדים אלו מצות עשה".

לעומת הרמב"ם, בעל הלכות גדולות סובר שבגדי כהונה הנם הכשר מצווה לעבודת המקדש, ולא מצוות עשה בפני עצמה. על כן לא מנאה בעשין אלא בלאוין (אות סח), לגבי מחוסר בגדים ששימש, שאם עבד בפחות או ביותר, תיפסל עבודתו. ומסביר הרמב"ן את בעל הלכות גדולות, שמצווה שיש בה חלקים שונים, אין מונים כל חלק וחלק כמצווה בפני עצמה. לכן כשם שאין אנו מונים בגדי לבן ביה"כ כמצווה בפני עצמה, וכשם שאין עשיית השולחן והמנורה והמזבח מצווה בפני עצמה, אלא מכיוון שציוונו להניח את לחם הפנים בצורה ובסדר מסוים, וכן ציוונו בהדלקת הנר במנורה שעשויה בחומר ובמשקל מסוים - הנה הכול אחד והוא הכשר העבודה, והכול תשמישי קדושה.

בעל פירוש לב שמח על הרמב"ם מביא לרמב"ם סיוע מן הפסוק, שלא נאמר 'ועשו בגדי קודש לאהרון לעבוד ולשרת', אלא "לכבוד ולתפארת", כלומר, שיהיה בהם מכובד ומפואר משאר העם, והבגדים לו לסימן על הכהונה.

הציץ

אחד ומיוחד בתוך מערכת בגדי הקודש הוא הציץ, שכולו זהב והוא היחיד שאין בו חומר אחר ולא בד, אלא רק זהב.

בדבריו בעין אי"ה מסביר הרב מעט מעניינו של הציץ. הברייתא בשבת דף ס"ג מתארת את הציץ: "תניא ציץ כמין טס של זהב ורוחבו שתי אצבעות ומוקף מאוזן

לאוזן וכתוב עליו בב' שיטין יר"ד ה"א מלמעלה וקודש למ"ד למטה. א"ר אליעזר ברבי יוסי אני ראיתיו ברומי וכתוב קודש לה' בשיטה אחת".

בביאור הברייתא לגבי אופן כתיבת שתי המילים על הציץ, ישנן ארבע שיטות בראשונים:

רש"י - שם הוי"ה בשורה העליונה, והמילים 'קודש ל' בשורה התחתונה, על מנת שלא יהיה דבר שנכתב למעלה משם ה': י ד ו ד קדש ל
 וכך כתבו המאירי, הרשב"א והר"ן.

תוספות - על מנת לשמור על רצף הקריאה, נכתב שם ה' בסוף השורה העליונה, ובראש השורה התחתונה 'קודש ל': י ד ו ד קדש ל
 הרשב"א ותוספות רא"ש בשם ספר הישר לר"ת הם שיטה שלישית, כדי שיקראו ברצף: י ד ו ד קדש ל

ואילו הרמב"ם בהלכות כלי המקדש בתחילת פרק ט' מפרש, על פי גרסתו בברייתא, שהאות ל' מחוברת הייתה לשם ה', ומפותחות בשורה העליונה, והמילה 'קודש' בשורה התחתונה: ל י ד ו ד קדש

על כל פנים להלכה פוסק הרמב"ם שם שאם כתבו בשיטה אחת כשר, ופעמים כתבוהו שיטה אחת. מבאר הרב בעין אי"ה (שבת א', פרק שישי, סעיפים עב-עג):
 הציץ - עשוי כולו מזהב. הזהב מבטא את שיא העושר האפשרי, ובהיותו מונח על גבי המצח, הדבר מבטא את העושר הרוחני העליון ביותר, המתגלה מתוכה של הנשמה העליונה. אולם לעולם המעשי אין את היכולת לגלות את המגמות העליונות הגנוזות באור הנשמה, עולם זה מוגבל ולחוץ בתוך מושגי החומר. לכן ההתפשטות מבפנים החוצה היא מזערית, כמידת אצבע, שמהווה את השיעור הפחות, הקטן ביותר בטבלת השיעורים שבדיני תורה. ומדוע רוחבו שתי אצבעות? מכיוון שישנם שני מיני גילוי; הראשון הוא ההזרחה, כלומר, שפע שבא מפנימיות הנשמה אל העולם המעשי, ומעלה אותו, את תכונותיו ואת מעשיו, אל המגמה הגבוהה של העושר הרוחני. השני - מה ש'מרוויח' העולם הרוחני מהתגלותו אל עולם מפותח במדע ובדרך ארץ. על ידי התגלות הנשמה על הגוף - היא כביכול מרחיבה את גבולה, וככל שירבו מקומות שעליהם תוכל הנשמה להופיע ולהתגלות - כך מושגיה מתבארים ומתרבים ונספגים היטב בעולם המוחשי.

שני עולמות אלה - מתאימים זה לזה. ועל מצחו של כהן גדול, שהוא האדם היחידי, הראשי, המהווה את שיא הטהרה שבצורה האנושית - הוא מקשיב הקשבה עליונה ומופלאה לשני העולמות ולאחדותם, ועל ידי הקשבה זו הולך ונהיה שלם על ידי שני סוגי ההתגלויות. על כן הציץ מוקף מאוזן לאוזן.